

Anmeldelser

Farvel til ægrøverne

Kristian Møller Jensen. 287 sider, hæftet, rigt illustreret. Eget forlag 2015. ISBN: 978-87-998419-0-5. Pris kr. 378.

Farvel til ægrøverne er en bog, der aldrig burde kunne være skrevet, men det kommer jeg tilbage til. Kristian Møller Jensen er en af Danmarks mest ihærdige nulevende ægsamlere. Godt nok er han ifølge eget udsagn i bogen stoppet med at indsamle nye æg, men det er ikke mange år siden, og han har stadig sin enorme samling i Nordsjælland. Nu har han lagt kortene på bordet, og selvom han fortryder nogle af sine gerninger, er bogen i det store og hele et forsvarsskrift for ægsamlernes lyssky virksomhed, som den foregik mange årtier efter, at det blev forbudt at samle æg fra vilde fugle.

Møller Jensens bog er en rodet og nærmest uredigeret samling af historier, personbeskrivelser, politiske synspunkter og fotokollager. Når man læser den, er det på samme tid frastødende og interessant. Især omtalen af de mange indsamlingsture og det lukkede netværk virker fascinerende. Ved nogle passager har man det lidt, som når man læser om Blekingegadebanden. De lyssky aktiviteter, fællesskabet og spændingen ved at undgå afsløring virker umiddelbart spændende, men når man tænker sig om og efterrationaliserer, tager man afstand, og handlingerne vækker fordømmelse. Møller Jensens bog giver indtryk af, at ægsamlere kan sidestilles med et sygeligt misbrug, der skaber afhængighed, og som det er meget svært at komme ud af.

I ornitologiens begyndelse var samling af æg en lige så naturlig ting som at skyde de fugle, man gerne med sikkerhed ville vide, hvad var. Indtil etableringen af DOF i 1906 og nogle årtier efter var der mange ornitologer, der opbyggede samlinger af udstoppede fugle og udpustede æg. Ud fra den betragtning er det interessant at få fortalt en række ægsamlers historier og intriger fra den mindre kreds af ægsamlere, der videreførte ægsamlertiet i mange årtier efter, at det blev totalt forbudt. Det er også på sin plads at tage afstand fra den 'holden hånden over' velkendte, aktive ægsamlere, som det blev praktiseret på Zoologisk Museum og blandt en inderkreds i DOF helt op til 1960'erne. Det skal understreges, at langt hovedparten af de aktive ægsamlere, der omtales i bogen, så vidt jeg ved, ikke har været aktive i DOF, og mange af dem slet ikke medlemmer. Som det nøje beskrives i bogen, har ægsamlernes fungeret i deres egne lukkede og i flere tilfælde adskilte netværk, der kun kendte hinanden periferet. Inden for de enkelte netværk var der derimod nærmest tale om et loeagtigt broderskab.

I bogen bringes en række interessante beretninger og sammenstillinger af kendte og mindre kendte ægsamlere. Nogle af dem er offentligt kendte, andre mindre kendte. Nogle nævnes ved navn, mens andre er mere eller mindre anonymiserede ved brug af initialer. I dag er det heldigvis kun tilladt at have gamle ægsamlinger, der er udførligt registreret hos Naturstyrelsen. Det er der kun nogle ganske få, der er, og jeg mener, at vi gennem årene har fået kendskab til næsten alle større samlinger. Det er dog overraskende for mig, at der findes en privat samling hos en af afdøde Viggo Sunds slægtning på hele 32 794 æg! Det overgår redaktør Henrik Lemvigths samling på 22 221 æg, der ellers blev regnet for Danmarks største. Skoleinspektør Svend Møller Sørensen i Midtjylland har 18 311 æg, og Kristian Møller Jensens egen samling er på 15 896 æg. Dette er så vidt vides de

fire eneste private ægsamlinger i Danmark på over 10 000 æg.

Det er beskæmmende nu bagefter at tænke på, at hvis myndighederne meget tidligere havde gjort det ulovligt for private at besidde ægsamlinger, så havde Kristian Møller Jensen og hans lige aldrig samlet så mange æg, og så ville denne bog aldrig være blevet skrevet.

Møller Jensen argumenterer for, at det burde være tilladt at samle æg af almindelige danske ynglefugle, da det ikke ville betyde noget for bestandene af disse. Han har ret i, at bestanden af Solsort ikke ville blive berørt af ægsamling, selvom der blev samlet lidt Solsortægg, men gudskelov er det ikke tilladt. Det er netop opbygningen af de små drengestregssamlinger, der lokker en mindre del af ægsamlere til at gå videre for at komplettere samlingen med sjældne arter, og så er det, at det rammer de truede og sårbare arter. Det er ovenstående, berygtede ægsamlinger gode eksempler på.

Man fornemmer, at Møller Jensen fortryder mere og mere, jo ældre han bliver. Ægsamlertiet er slut, skriver han, og man må inderligt håbe, at han har ret. Ikke bare for Kristian Møller Jensens vedkommende, men for ægsamlertiet i det hele taget. Det havde tjent Møller Jensen til ære, hvis han havde afhændet sin ægsamling til et offentligt museum inden bogens udgivelse, så man ikke var i tvivl om, at det var endegyldigt slut. Men man forstår, at han endnu overvejer, hvad der skal ske med samlingen.

Knud Flensted

Europas vadefugle

Lars Gejl. 369 sider, 670 fotos, stort format, indb. Gylden-dal, 2015. ISBN 978-87-02-17159-4. Pris kr. 399 i Natur-butikken.

"Vidste du, at den nordamerikanske underart af Lille Kobbersnepe har dyreverdenens verdensrekord i direkte træk? At Stenvenderen er kosmopolit og kan ses ved næsten alle isfrie kyster i verden i vinterhalvåret? At Dobbeltbekkasinen 'synger' med halefjerene? At Odnen hos Sortklire forlader han og unger efter klækningen? At Huhns-hunner synger for hannen? At der findes Brushaner, der ligner hunner for at snyde sig til par-ringer? At Vadehavet har international betydning for arktiske vadefugle, og at den rigtige James Bond var fuglekikker?" Sådan indleder Lars Gejl sit pragtværk om Europas vadefugle.

Værket kombinerer detaljerede vejledninger i feltbestemmelse af de 44 regelmæssigt forekommende europæiske arter og 38 sjældne gæster fra Nordamerika og Asien med et væld af spændende oplysninger om de mange arter. Man ser tydeligt, at forfatteren har fulgt nøje med i artiklerne i nærværende tidskrift, så han har fået de allernyeste forskningsresultater med. Hertil trækker han på viden og fotos fra sin tid som ansat på Danmarkshavn Vejrstation i Nordøstgrønland, hvor man er omgivet af tætte bestande af ynglende højarktiske vadefugle.

Bogen falder i tre hovedafsnit. Den første del er en rigt illustreret generel beskrivelse af vadefuglernes topografi, økologi, adfærd, træk, ynglebiologi og fældningsfaser – samt et silhuet-afsnit med alle arter stående såvel som flyvende for hurtig identifikation. I anden del er der sammenligningstavler med fritlagte fotos af henholdsvis stående og flyvende brokfugle, ryler, klirer, bekkasiner og svømmesnepper – alle i henholdsvis

deres voksen- og ungfugledragter med pile, der peger på de vigtige detaljer, der karakteriserer pågældende art i forhold til de andre. Den tredje og væsentligste del er en ligeledes rigt illustreret gennemgang af hver af de 82 arter mht. deres forekomst, økologi, adfærd, ynglebiologi, stemme og udbredelse. Denne del udgør næsten 4/5 af bogen og har 2-8 sider pr. art. Som en særlig hjælp her er der QR-koder, der giver mulighed for at høre arternes kald og sang på en smartphone.

Lars Gejl selv samt John Larsen og Helge Sørensen har taget flest fotos, men hertil suppleres med billeder af andre af de bedste fuglefotografer både her i landet og i udlandet. Mest bemærker man, at det er professionelle folk, der ved, at fuglene skal fotograferes 'i øjenhøjde' og ikke ned ovenfra, som var det i en andedam eller zoologisk have. Kun underer jeg mig over brugen af engelske betegnelser for vadefugles dragter, men ellers er min eneste anke, at der hist og her godt kunne have været brug for lidt grundigere redaktion.

Men det er blot lidt 'hår i suppen', så bogen kan varmt anbefales til alle, der vil vide mere om denne spændende fuglegruppe, hvor mange arter er vanskelige at kende fra hinanden. Formatet gør, at det ikke just er nogen felthåndbog, men som opslagsværk guides man fint rundt mellem de mange arter og dragter og et væld af fascinerende historier.

Hans Meltofte

The Common Eider

Chris Waltho & John Coulson. 352 sider, talrige tegninger, tabeller, figurer og billeder, indb. T & D Poyser 2015. Bloomsbury Publisher, ISBN 978-1-4081-2532-8. Pris £ 45.

Bogen er meget relevant, idet bestandene af Ederfugle i de sidste 20 år er gået tilbage mange steder. Talrige undersøgelser er foretaget for at finde årsagerne, hvoraf det står klart, at den baltiske/vadehavs-bestand bl.a. lider under et stort antal Havørne på ynglepladserne i Finland. Men det er ikke årsagen på De Britiske Øer. Mere end 750 videnskabelige artikler er skrevet siden 1995, men der er brug for flere undersøgelser, og denne bog er et godt udgangspunkt. Den forsøger at indkredse mulige svar, men det er ikke dens hovedbudskab. Det er i stedet at give en grundig indføring i Ederfuglens udbredelse, levevis,

biologi og tilpasninger, så læseren er bedre rustet til at forstå de udfordringer, som arten står over for.

De to forfattere har arbejdet med Ederfugle henholdsvis i 40 og 60 år. De er ubestridt nogle af dem, der ved mest om arten. Desuden har de formidlet deres viden gennem et stort antal artikler, hvoraf nogle er blevet klassikere.

Bogens kapitler behandler kenetegn, oprindelse, udbredelse, føde, prædatorer og parasitter, ynglesæson, æglægning, kuld størrelse og ynglesucces, ællinger, dødelighed, forvaltning og beslægtede arter.

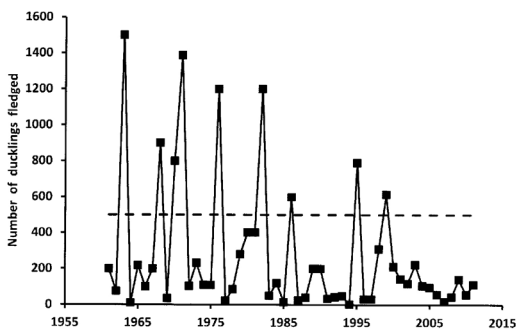
Dannelse af tanteflokkene er et særligt træk ved Ederfugle. Flere hunner slår deres ællingekuld sammen, så der undertiden kan svømme 20-30 ællinger i én flok omgivet af hunner. Hvorfor dannes disse flokke, og hvordan fungerer de? Forklaringen får et helt afsnit i bogen. Især finnerne har studeret fænomenet. Flere af hunnerne i en koloni er beslægtede, og det giver mulighed for at undersøge, om beslægtede hunner slutter sig sammen for at beskytte ællingerne kollektivt. Dermed har den enkelte hun en interesse i at beskytte alle ællinger i flokken, da de bærer en del af hver hunns gener. Så skulle der være en større chance for, at hunnernes egne gener bringes videre til næste generation. I praksis er det dog svært at vise, at det forholder sig sådan.

Ællingerne er udsat for en stor prædation fra måger, især Sølvmåge. Andre undersøgelser af tanteflokkene viser, at dem med 2-3 hunner har størst succes med at afværge mågernes angreb. Men de 2-3 hunner er ulige partnere. En hun, der er i god kondition og dermed dominerende, ser ud til at slutte sig sammen med 1-2 hunner i dårligere kondition. Det kunne se ud som altruisme, men den dominerende hun holder sine egne ællinger tæt til sig, mens de andre hunners ællinger er mere spredt og dermed mere udsatte for mågeangreb. Så det kunne tyde på, at den dominerende hun beskytter sine egne ællinger og lader mågerne tage de andres.

Bogen har mange andre interessante afsnit. Det er velkendt, at Ederfugles reproduktion varierer meget fra år til år. Desværre er der flere dårlige ynglear end gode, og der bliver længere og længere mellem de sidste. Ederfuglen tilhører de såkaldte precociale fugle, dvs. dem hvis afkom skal klare sig selv fra den første dag, de kommer ud af ægget. De har forsyninger med fra moderen i form af rester af æggeblommen i maven, som de kan klare sig med de første dage. Men et kritisk tidspunkt indtræffer, når de skal skifte fra den medbragte energi til selv at finde føde. Ofte ses det, at 90-95 % af ællingerne omkommer, selvom der har været en god klækningssucces. Grunden til den store dødelighed er dårlig kendt, men forfatterne giver et bud. Kolde vintre giver muslinger af god kvalitet (højt kødindhold), som bevirker, at hunnerne ankommer til ynglekolonien i god stand, lægger et stort kuld æg, som har en stor klækningsrate. Men efter en kold vinter følger ofte et koldt forår med sen forekomst af små krebsdyr og børsteorme, som ællingerne lever af. Når ællingerne efter nogle få dage skal klare sig selv, er der ikke tilstrækkelig føde, og ællingerne dør i stort tal. Så ederfuglebestanden har tilsyneladende et dilemma – hvad der er godt for den voksne hun er til skade for afkommet.

Andre steder i bogen forsøger forfatterne ikke at komme med forklaringer, men påpeger, at der her er oplagte emner til nye undersøgelser. Det kan forhåbentlig anspore til kommende undersøgelser. Et af disse spørgsmål er, hvorfor der er op til 30 % voksne hunner, som ikke yngler selv i perioder med faldende bestand, hvor der ikke burde være pladsproblemer i kolonierne?

Bogen giver en god indføring i Ederfuglens biologi. Nogle afsnit er godt skrevet, andre noget mere tørt og nøgternt. Med flere hundrede artikler publiceret de seneste år er det umuligt

Antal Ederfugleællinger som blev flyvedygtige i kolonien på Sands of Forvie, Skotland, 1961-2011. Den stiplede linje angiver minimum for at opretholde bestanden. Illustration fra bogen.

at få det hele med. Det er heller ikke lykkedes. Stoffet er især samlet fra undersøgelser i de to forfatters hjemland, Skotland, hvor især John Coulsons mangeårige undersøgelser på Coquet Island er hyppigt refereret. Nogle steder i bogen markerer undersøgelser på Grønland sig dog. Andre steder kan man undre sig over, hvor oplysningerne stammer fra, når der fx står, at Ederfuglene i de danske farvande er særlig talrige ved bl.a. Æbelø, Sprogø og i Lille Bælt om vinteren.

Bogen fortjener at blive læst af mange. Både af dem, der gerne vil lære meget mere om en af vores talrigeste andefugle langs kysterne, men også af dem som kunne tænkes at gå tættere på arten og kaste lys over nogle af de problemer, den står over for.

Karsten Laursen

Animal Movement Across Scales

L.-A. Hansson & S. Åkesson (eds.). 275 sider, 78 figurer, 3 tabeller og 12 bokse. Oxford University Press 2014. ISBN 978-0-19-967718-4 (indb.), ISBN 978-0-19-967719-1 (hft.). Pris £ 39,99.

Bogen er skrevet af forskere fra eller med tilknytning til Ekologihuset ved Lunds Universitet, som er et af de førende forskningsmiljøer om trækfugle mv. Der er hele 37 bidragsydere, men mærkeligt nok ikke Thomas Alerstam. Han takkes dog elskvædigst for inspirerende påvirkninger.

Bogens målgruppe siges at være den fremskredne biologistuderende, men også den interesserede lægmand. Man forsøger dertil at give en tilgængelig og opdateret tekst til brug for de professionelle indenfor feltet. Det siges flere gange, at formålet med bogen ikke er at give et omfattende resumé af hele feltet, men mere noget inspirerende 'dypfiskeri' i interessante og spændende emner og eksempler.

Bogen handler om alle dyr og ikke kun fugle. Denne bredde tenderer til at temperere fremstillingerne, og jeg synes ikke, at bogen lever helt op til sine intentioner. Bogen er for meget et udtryk for, hvad flertallet af orienteringsforskere tror de ved. Ikke hvad de ved, og hvad de tror.

Denne anmeldelse fokuserer på fuglene i bogen. DOF-medlemmer er jo mest til fugle med begyndende interesse også for dagsommerfugle og guldsmede. Følgende en af bogens intentioner dypfisker jeg så i det, jeg har mest indsigt i, nemlig fugletræk og orientering.

Part- og kapitelinddelingen er som følger: Efter 'An introduction to animal movement' starter Part I 'Large-Scale Patterns of Movements'. Her er der følgende kapitler: 'Patterns of animal migration', 'Movement and migration in a changing world' og 'Beyond dispersal: the role of animal movement in modern agricultural landscapes'.

Part II hedder 'Movement Strategies and Adaptations'. Her er kapitlet 'Migration and flight strategies in animals: new insights from tracking migratory journeys' udmærket. I kapitlet 'Individuality in movement: the role of animal personality' står der ikke noget om 'within and between (among)' individuel orientering hos trækfugle, som ellers er udlagt af diverse danske forskere senest og mest omfattende af Thorup, Rabøl og Erni i 2007. Hertil kapitlerne 'Dispersal and phenotypic plasticity' og 'Pathogens and hosts on the move'. I sidstnævnte omtales, hvordan trækfugle er udsat for flere sygdomme og parasitter end standfugle, hvilket kan have indflydelse på trækvejene.

Jeg er bedst i stand til at bedømme Part III 'The Mechanisms and Codes of Navigation and Movement' med kapitlerne 'Animal navigation', 'Sensory mechanisms of animal orientation

and navigation', 'Movements in the olfactory landscape', 'The genetics of migration', 'The physics of animal locomotion' og 'A synthesis of animal movement across scales'.

Som omtalt i en nylig DOFT-artikel (2014) er der konsensus blandt orienteringsforskere (bortset fra undertegnede) i opfattelsen af Jordens magnetfelt som den vigtigste navigationskilde. Magnetisme fylder derfor (for) meget i bogen, men læseren bliver ikke oplyst nok om, hvad der er facts, og hvad der er tvivlsomme fortolkninger. Spørgsmålet er, hvad der sker, hver gang Jordens magnetfelt går i nul. Det gør det nemlig en gang imellem. Bliver trækfuglene så desorienterede? Bogen har ingen kommentarer.

Ifølge bogen er der konfliktende indikationer på magnetisk og olfaktorisk (duft-) navigation hos brevduer. Det passer ikke, for magnetisk navigation er aldrig påvist hos brevduer. Rachel Muheim og co. er dog udmærket balancerede i deres omtale af, hvordan fuglenes magnetiske perception – formentlig – finder sted: Er det lysprocesser i øjets nethinde og/eller noget magnetit-baseret, der er medieret gennem den ophthalmiske gren af *Nervus trigeminus*. Det første menes at styre kompasorienteringen, og det sidste den magnetiske gradientnavigation. Man skildrer de mange modstridende resultater og usikkerheder, men forsøger sig ikke med en helhedsopfattelse. Det gjorde Kenneth Kragh Jensen, som efter mange år fik en artikel herom publiceret, men dette arbejde nævnes ikke i bogen.

Det virker lettere provokerende at nævne infralyde og Coriolis kraft som mulige navigationkilder, når sol- og specielt stjernavigation ikke omtales i samme forbindelse. Mine planetarieforsøg (Rabøl 1998, DOFT) omtales dog andetsteds i forsigtige vendinger, mens Thorup & Rabøl (Behav. Ecol. Sociobiol. 2007), der indikerer kompenserende stjernavigation om efteråret, end ikke er nævnt. Hvorfor er der ingen forslag til nye forsøg med henblik på at på- eller afvise sol- og stjernavigation? Eller forslag til sammenligninger mellem trag- og radiosporingsforsøg?

Der er heller ingen forsøg på at beskrive og forstå, hvordan et kalender- og kompasprogram hos de unge fugle hen ad vejen metamorfoserer til et navigationsprogram (hvis det overhovedet gør det). Er der voldsom selektion mod afvigerne i forhold til at nå frem til indskrænkede målområder? Man omtaler den store individuelle variation i Eleonorafalkenes trækforløb fra Middelhavet til ækvator, men overser den manglende variation med hensyn til at ende snævert op i vinterkvarteret på det nordlige Madagaskar. De unge fugle navigerer i hvert fald til sidst mod det samme mål, hvad der ikke kan lade sig gøre, hvis de kalender- og kompasorienterer. Heldigvis følger fuglene ikke forskernes forventninger, men gør som de gør med ballast i generne, og hvad de lærer sig selv undervejs.

Summa summarum: En på flere måder tankevækkende bog, hvor dyrs bevægemønstre ansues ud fra mange synsvinkler. Jeg kan dog ikke se bogen som et must for ret mange DOF-medlemmer.

Jørgen Rabøl

Atlas Deutscher Brutvogelarten

Kai Gedeon, Christoph Grüneberg, Alexander Mitschke, Christoph Sudfeldt *et al.* Illustreret af Paschalis Dougalis, 800 sider, indb. Stiftung Vogelmonitoring Deutschland und Dachverband Deutscher Avifaunisten 2014. ISBN-13: 9783981554335. Pris 98 €.

I Tyskland er der tidligere udgivet et enkelt ynglefugleatlas, nærmere bestemt i 1993, men baseret på data helt tilbage fra

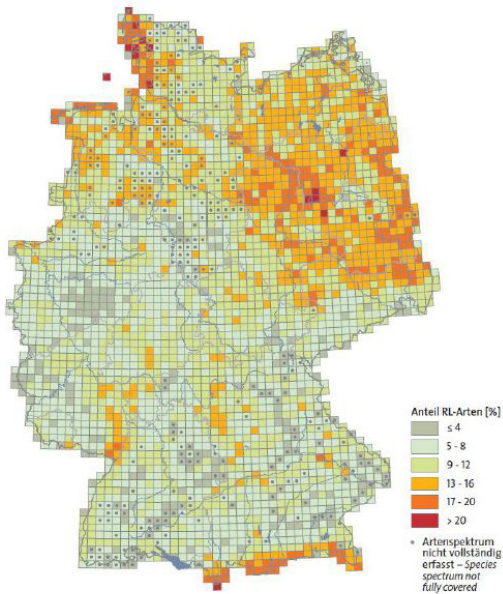

Illustration fra bogen.

1985. Hvor dette atlas bestod af en sammenstilling af oplysninger fra eksisterende kilder, bygger det nyudgivne atlas på feltarbejde udført 2005-09 af over 4000 atlasobservatører i 2966 kvadrater à 11×11 km. I mange delstater havde man dog kapacitet til at operere med kvarte kvadrater, mere lig de danske atlaskvadrater på 5×5 km. Deltagerantallet kan umiddelbart synes af mange i forhold til de 1200, som indtil nu har bidraget til det danske Atlas III, men Tyskland udgør med sine knapt 360 000 km² otte gange Danmarks størrelse.

Efter afslutningen af feltarbejdet granskede lokalcoordinatorerne de indsamlede data og tastede dem i en database. Den videre fremgangsmåde kan være af stor interesse for overvejelserne om den afsluttende kvalitetssikring og offentliggørelse af det danske Atlas III. I Tyskland blev alle udkast til kort og artsafsnit nemlig gjort tilgængelige online, således af offentligheden havde mulighed for at deltage i evalueringen af data. Adskillige tusinder kommentarer blev modtaget, hvilket efter projektleidelsens opfattelse medvirkede til at forbedre kvaliteten af kort og tekster.

Blandt de elementer i det tyske atlas, som vi også benytter i Atlas III, er at gennemføre en totaloptælling af en række fåtallige arter, som er for sjældne til at være omfattet af overvågningsprogrammer som punkttællingerne, men for almindelige til at være omfattet af projekter med registrering af alle ynglepar. Hvor denne totaloptælling i Tyskland gjaldt over 100 arter, holder vi os i Danmark til 18.

Blandt atlasets mange resultater kan nævnes, at der i atlasperioden yngede i alt 280 fuglearter i Tyskland. Af disse var 248 hjemmehørende og 20 ikke-hjemmehørende arter, bl.a. Lille Alexanderparakit, i hovedparten af atlasårene. De sidste 12 arter (syv hjemmehørende og fem ikke-hjemmehørende) blev kun fundet yngende i 1-2 år.

Det tidligere DDR er med dets endnu i dag ret ekstensive landbrug særlig artsrigt, og udbredelsen af fx Hærflugl og Toplærke ligner til forveksling konturen af DDR på et ældre Europakort. Her blev der fundet op til 155 yngende fuglearter pr. kvadrat. Til sammenligning er det højeste antal arter pr. kvadrat

føreløbig 121 i det danske Atlas III. Figuren viser procentandelen af sjældne og truede arter af ynglefugle pr. kvadrat, og også her springer det tidligere DDR i øjnene. Det er endvidere opmuntrende, at tre arter, der ved undersøgelsens start blev betragtet som uddøde, nu atter yngler regelmæssigt i Tyskland, nemlig Stenhøne, Dværgrørvagtel og Hvidvinget terne. Også Dværghornugle, der ellers primært findes i middelhavsegnene, er nu regelmæssigt yngende i Tyskland.

De 280 arter yngede med tilsammen 70-100 millioner par/territorier, hvoraf hovedparten var fordelt på ganske få arter. Langt de hyppigste arter var Bogfinke og Solsort med hver over otte mio. territorier, fulgt af Musvit med over fem mio. territorier. Sammen med andre 19 arter, som yngede med over en mio. par hver, udgjorde disse 22 arter 80 % af alle yngende individer. For at nå frem til disse hyppighedstal gjorde det tyske atlas brug af landets nationale overvågningsprogram Monitoring Häufige Brutvögel, nogenlunde svarende til de danske punkttællinger suppleret med TimeTælleTurene fra Atlas III. I det tyske program registreres ynglefuglene i afstandsband langs 3 km-ruter i tilfældigt udlagte stikprøveområder på hver 1 km² over hele landet. Til brug for beregningen af de almindeligste fuglearters hyppighed indgik der over 390 000 sådanne registreringer udført i 1446 stikprøveområder. I beregningen blev der taget højde for faktorer som arealudnyttelse, klima samt højde over og afstand fra havet.

De nævnte 22 arter var ikke blot meget almindelige, men også vidt udbredte. En femtedel af alle hjemmehørende arter yngede i mindst ni ud af 10 kvadrater, heriblandt Ringdue, Munk og Gransanger. Dobbelt så mange arter, dvs. næsten 100, yngede til gengæld i under 10 % af kvadraterne, fx stærkt truede arter som Hjejle, Vandsanger og Rødhovedet Tornskade, som alle er i kraftig tilbagegang og stærkt truede.

Bagest i bogen findes en gennemgang af arter med kun ganske få eller meget gamle ynglefund. Her kan man noget overraskende læse, at en nu globalt truet art som Eremitibis opretholdt sine sidste tyske kolonier på to klippepartier i Donaudalen indtil omkring år 1600!

Bogen er indbydende layoutet og i det hele taget meget flot; den kan varmt anbefales alle, der interesserer sig for atlaskortlægning og fuglebestandenes udvikling lige uden for landets grænser, herunder ikke mindst deltagerne i det danske Atlas III.

Thomas Vikstrøm

Undiscovered Owls

Magnus Robb & The Sound Approach, illustrationer af Håkan Delin & Killian Mullarney, 308 sider, mange farvetavler, farvefotos og sonogrammer, 4 CD medfølger, indb. The Sound Approach, 2015. ISBN978-90-810933-7-8. Pris £ 39,95.

Forfatteren Magnus Robb har lavet denne bog sammen med et hold af meget dygtige og erfarne ornitologer i The Sound Approach. Det består af Arnaud van den Berg, Dick Forsman, Mark Constantine, Killian Mullarney, René Pop og Magnus Robb. Holdet har desuden udgivet *Petrels night and day* i 2008.

Det er ikke en helt almindelig fuglebog. Den beskriver ikke mindre end 327 lydoptagelser af 38 uglearter i Vestpalæarktis. Bogen følger i de forskellige kapitler de fire CD'er. Lydoptagelserne er fantastiske og af virkelig god kvalitet. Hver art får op til 15 sider med sonogrammer, gode farvefotos, flotte farveillustrationer og en meget spændende og interessant tekst. Man kan godt mærke, at det er virkelige specialister, der har lavet forarbejdet.

Der er flere overraskelser i bogen. Holdet har således splittet Sløruglen op i fire arter (Common, Slender-billed, Maderian & Cap Verde), Dværghornuglen i fire arter (Eurasian, Cyprus, Pallid & Arabian) og Stor Hornugle i tre arter (Arabian, Pharaoh & Eurasian). Lapugle er delt i to arter (Lapland Owl & Great Gray Owl). En ny Natugle er kommet til; Magreb Wood Owl i Nordafrika. De har også delt Kirkeugle i to arter (Little Owl i Vesteuropa og Cucumiau i Østeuropa og videre østpå). Holdet har også fundet en 'ny' art af Hume's Owl i Oman og kalder den Omani Owl. De har desuden fundet en 'ny' art af Brown Fish Owl i Tyrkiet, som de kalder Turkish Fish Owl.

Alle disse 'nye' arter er opdaget (opfundet) på grund af forskelligheder i farvedragt og i lydoptagelser. De mangler således DNA-undersøgelser mm., for at de nye arter kan godkendes af videnskaben. Bogen vil sikkert skabe mange diskussioner blandt ugle-fagfolk overalt i verden.

Alt i alt en virkelig god og spændende uglebog, som jeg varmt kan anbefale til alle, der bare interesserer sig lidt for ugler. Det er et godt køb, og man får meget for pengene.

Jørgen Jensen

Birds & People

Mark Cocker, talrige fotos af David Tipling. 592 sider, indb. Jonathan Cape 2013. ISBN 9780224081740. Pris \$ 28,89.

"The people of Mbezi beach got an abrupt awakening by the sound of 'ornithologists' yelling, brawling, jumping – the pack of Danes were back with a major discovery." Sådan beskrives Lehmborgs og Dinesens opdagelse af Udzungwaskovhønen i Tanzania i 1991. En ny art for verden.

Fugle har altid haft en plads i vores tilværelse. Mytiske som ørne og troner, æstetiske som trogoner, pittara og de arter vi opfatter som fremragende sangere, endvidere dem fra tallerkenen i form af 'sval'-redesuppe, gåseleverpostej, lørdagskylling og syltede spurvefugle, desuden som leverandører af æg til samlere, som jagttredskaber (ædelfalke, kongeørne og skarver), til væddemål (strudsekapløb og haneampe), i beklædningsindustrien (hejrer og strudsefugle) og til udsmykning (paradisfugle og hornravne).

Af de fuglebøger, jeg har læst i år, er *Birds & People* mit klare valg som årets bedste. En vægtig (2,7 kg) bog til kaffebordet i ords bedste betydning. Cocker har anmodet fagleinteresserede verden rundt om bidrag og har, blandt mange tusind, udvalgt 650 af disse fra bidragsydere i 81 lande. Bogen handler om relationerne mellem mennesker og fugle. Hvordan vi har udnyttet fuglene til vore egne formål, fra livsfornødenheder til fornøjelser og til videnskabelige formål.

Man kan vælge at springe mellem familierne, der hver optræder i et særskilt afsnit. Blandt disse de to uddøde familier, elefantfuglene og Moaen. 29 familier er ikke medtaget, navnlig de med få eller blot et enkelt medlem (bl.a. Træskonæb og Olivensanger), men også familier med op til 50, åbenbart ikke tilstrækkelig karismatiske medlemmer (fx trækryperne, blomsterpikkere og de australske sangere). Enkelte familier med blot en enkelt art er dog medtaget bl.a. Oliefuglen fra Caribien, Central- og Sydamerika, verdens eneste nocturne frugtæder, værdsat og efterspurgt for fuglens olieholdige fedtlag. I den lokale overtro anses oliefulglen for at være fortabte sjæle, dømt til et liv i pinsler i de dybe underjordiske grotter, hvor fuglen yngler og opholder sig i de lyse timer, inden den i skumringen flyver ud på fødesøgning, op til 150 km på en nat. Fuglens uhyggelige kald i de dunkle grotter har naturligvis bidraget til overtroen.

Mest spalteplass tildeles verdens talrigeste fugl, tamhønen. Alene i USA aflives 24 mio. kyllinger hver dag. Tamhønen udgør

halvdelen af verdens kødproduktion og dermed den største proteinkilde, vi råder over. Vi indtager ca. 100 millioner tons kyllinge- og hønsekød om året, englænderne spiser 26 millioner æg om dagen, 45 millioner engelske tamhøns dør af sygdomme om året. I slutningen af det 20. århundrede indtog amerikanerne i gennemsnit 100 gange mere hønsekød end deres bedsteforældre. Godt nyt for Kentucky Fried Chicken, ikke så godt for klimaudviklingen.

Referencelisten på 800 titler medtager bare to af danskere, Hans Skovs *Storken* fra 1971 og Kjeld Hansens *Farvel til Grønlands natur* fra 2001, utvivlsomt fordi begge bøger medtager meget om relationerne mellem mennesker og fugle. Denne bogs styrke er først og fremmest dens fascinerende kombination af naturhistorie, historie og kulturhistorie. Fuglene sættes i kontekst med alt, hvad de har betydet for menneskene og omvendt. Et afsnit behandler kolibriernes engelske familienavne: coquette, fairy, sunangel, sunbeam, jewelfront, topaz, comet og mange andre pragtfulde synonymmer. Ingen anden gruppe har så smukke medlemmer med så passende, eksotiske navne.

Mark Cocker har brugt otte år på at skrive bogen. Illustrationerne, ca. 400 fotos alle af David Tipling, er alene prisen værd. Det er sjældent, man møder en så vellykket kombination af velskrevet tekst, blændende illustrationer og tankevækkende indhold. Vil man vide mere om de årtusindgamle relationer mellem fugle og mennesker, er dette værk, man bør læse. Fuglene har meget lidt at takke os for.

Hans Harrestrup Andersen

Behind The Binoculars

Mark Avery & Keith Betton. Interviews with acclaimed birdwatchers, 252 sider, farvefotos af de medvirkende, hft. Pelagic Publishing 2015. ISBN 978-1-78427-050-6. Pris £ 17 på NHBS.com

Forfatterne har lavet interviews med 20 *acclaimed* britiske ornitologer inklusive hinanden, 16 mænd og fire kvinder. *Acclaimed* betyder hyldet eller tiljuble, men skal nok forstås som betydningsfuld, anerkendt. Af de 20 har jeg forhåndskendskab til halvdelen bl.a. Phil Hollom, medforfatter på Europas Fugle fra 1954, Marc Cocker, forfatter til bl.a. *Crow Country* og *Birders*, Ian Wallace, forfatter og kunstner, Ian Newton, forsker og forfatter (*The Sparrowhawk*), Lee Evans, Englands mest kendte twitcher, og parret Alan Davies/Ruth Miller, der har rekorden for flest sete arter i et kalenderår, utrolige 4341, fortalt i deres bog *The Biggest Twitch* fra 2010.

De medvirkende udspringes om deres karrierer, bl.a. om hvad der sporede dem ind på fuglene, udvalgte oplevelser, deres forbiholdere og forskning og mere triuelle emner som første fuglebog, yndlingsfugl og -familie, *most wanted* bird, favoritlokalitet, -kikkert og -teleskop, -fuglebog, -ikke-fuglebog, -film og -TV-serie. En stor del af bogen går med, at de udvalgte 20 omtaler kollegaer og venner, i alt en mængde britiske ornitologer, som de fleste danske læsere næppe har kendskab til og interesse for.

Adskillige af de ældre koryfæer var ægtsamlere i deres ungdom. Det var ikke ulovligt dengang. Ian Newton anbragte sine æg i to skotøjsæsker bl.a. fra Spurvehøg, Tårnfalk og Enkeltbekasin. Lee Evans, Englands top twitcher med 386 arter, udtaler om vore dages twitchers: "De unge har ingen respekt for os ældre. De vader rundt i rørskovene og vælter ind i folks haver. Få af dem er interesserede i beskyttelse og endnu færre er medlemmer af en organisation. Mange har set de sjældnere arter længe før de mere almindelige." – Når fanden bliver gammel, går han i kloster.

Bogen vil nok ikke blive revet ned fra hylderne uden for England. Hvilken snes danske fuglefolk burde udvælges til en tilsvarende bog?

Hans Harrestrup Andersen